

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE BİRLİĞE ÜYELİĞİN ETKİLERİ: AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Arş.Gör. Aylin KOÇ
Çukurova Üniversitesi
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
akoc@cu.edu.tr

Altuğ KAZAR
Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enst.
akazar@hotmail.com

Arş.Gör.Dr. Görkemli DEMİREL KAZAR
Mersin Üniversitesi
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
gorkemli@mersin.edu.tr

ÖZET

Küreselleşme dünyada oluşturulan iktisadi entegrasyonların önemini arttırmıştır. Bu iktisadi entegrasyonlardan en önemlilerinden biri ortak politikalarıyla üçüncü devletlere karşı tek bir devlet gibi yapılanma gösteren Avrupa Birliği'dir. Bu makalenin temel amacı bölgesel bir iktisadi entegrasyon olan Avrupa Birliği'ne üyeliğin üye ülkelerdeki Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarına (DYSY) etkilerini araştırmaktır. Çalışmada ülkelerdeki DYSY yapısının ortaya koyulması amacıyla ülkelerin DYSY potansiyelleri ve performansları karşılaştırılmıştır. Avrupa Birliği'ne üyeliğin DYSY üzerindeki etkilerinin incelendiği model test edilmiş ve elde edilen sonuçlardan hareketle Türkiye gibi bu entegrasyona aday olan ülkelerde olası üyeliğin DYSY'ni nasıl etkileyebileceği tartışılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak oluşturulan model sonuçları ülkelerdeki ekonomik göstergelerin yanı sıra Avrupa Birliği'ne üyeliğin DYSY'ni olumlu etkilediğini ve üye olunan yıl sayısı arttıkça bu etkinin daha belirgin hale geldiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (DYSY)

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN EUROPEAN UNION AND THE EFFECT OF ACCESSION: EMPIRICAL ANALYSIS

ABSTRACT

Globalization increases the importance of the economic integrations that are formed all around the world. One of the most important economic integrations is the European Union that displays a single country organization with their common policies against third parties. The main objective of this study is to analyze the effect of membership to a regional economic integration, namely the European Union, on Foreign Direct Investment (FDI) inflows in these countries. In order to expose the FDI structure of these countries, a comparison between FDI potential and performance of countries is conducted. The effect of accession to the union is tested by a model and using the test results the effects of a possible membership of a candidate country such as Turkey on FDI inflows is discussed. The results of the model, that is formed appropriate to the objective of the study, show the favorable effects of the economic indicators of the country as well as the membership to the European Union on FDI inflows and this effect becomes apparent as the years of membership to the union increases.

Key Words: European Union, Foreign Direct Investment (FDI)

I. Giriş

Bölgesel iktisadi entegrasyon global ekonomik ortamı şekillendiren yaygın bir olgudur. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa Birliği'nin başarısıyla bölgesel entegrasyonlar diğer bölgelere de yayılan bir eğilim göstermişlerdir. Bu entegrasyonların temel amacı bir bölgenin belli alanlarda sınırları kaldırması ile tüm bölgenin kalkınmasının sağlanmasıdır. Bu amaçla AB (Avrupa Birliği)'nin yanı sıra CUSTA (Kanada-A.B.D. Serbest Ticaret Anlaşması), NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması), MERCOSUR (Güney Amerika Ortak Pazarı), CER (Avusturya-Yeni Zelanda Yakın Ekonomik İlişkiler), ASEAN (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) gibi yatırım anlaşmaları ve bunların şekillendirdiği ticaret ortamı bölgesel ekonomilerin gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuştur (Seyidoğlu, 1999). Böylelikle bölgesel entegrasyon iktisadına ilgi artmıştır. Ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları (DYSY) iktisadi birleşmenin iki temel elemanı olarak görüldüğünden, en güncel çalışmalar bölgesel entegrasyon anlaşmaları ile ticaret oluşumu, ticaret hadlerindeki değişimler, bölgesel entegrasyona üye olmayan ülkelere DYSY artışları arasındaki ilişkileri incelemektedir (Sabır, 2002).

Bu makalenin temel amacı oluşturulan yapısal değişim modeli çerçevesinde iktisadi entegrasyona üye olan ülkelerdeki DYSY ve büyüme dinamiklerinin üyelikle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla, çalışmada Türkiye'nin de üyelik başvurusunda bulunduğu AB ülkelerinin üyeliklerinin yarattığı etkiyi araştırmak hedeflenmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin DYSY girişleri üzerindeki olası etkileri tartışılacaktır.

Avrupa Birliği barışın korunması, ekonomik birleşmelerin sağlanması ve siyasal birleşme amaçlarına ulaşmak için 25 Mart 1957 tarihinde Roma Anlaşmasını imzalayan altı ülke (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) tarafından kurulmuştur. 1 Ocak 1973 tarihinde İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımıyla üye sayısı dokuza, 1 Ocak 1981'de Yunanistan'ın katılımıyla ona, 1 Ocak 1986'da İspanya ve Portekiz'in katılımıyla onikiye, 1 Ocak 1995'de Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in tam üyeliğe kabul edilmesiyle onbeşe yükselmiş bulunmaktadır. 1 Mayıs 2004'te ise Litvanya, Macaristan, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Polonya, Malta, Slovenya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Letonya'nın tam üyeliğe kabul edilmesiyle üye sayısı yirmibeşe yükselmiş, 2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ın birliğe katılımıyla üye sayısı yirmiyedi olmuştur (Europa, 2008a).

Roma Anlaşmasının ikinci maddesinde topluluğun görevi açık olarak tanımlanmıştır. Bu maddede birleşen devletler arasında siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlu bir entegrasyon sürecinin gerçekleştirilebilmesi için ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması gerekliliği vurgulanmıştır. (Efe, 2007)

Çalışmanın izleyen bölümünde iktisadi entegrasyona üyeliğin DYSY girişleriyle ilişkisini ayrıntılı bir biçimde ortaya koyan literatür taraması verilecektir. Üçüncü bölümde Avrupa Birliği'nde uygulanan ortak politikaların DYSY üzerindeki etkisi özetlenecek ve üye ülkelerin yanı sıra Türkiye için de ülkelerin DYSY potansiyelleri ile ortaya koydukları performanslar değerlendirilecektir. Dördüncü bölümde Avrupa Birliği'ne üye ülke verileri kullanılarak iktisadi entegrasyonun üye ülkelerdeki DYSY dinamikleri üzerindeki etkilerinin ampirik olarak araştırılması

amaçlanmaktadır. Son bölümde ise elde edilen bulgular çerçevesinde temel bir sonuç ortaya konulduktan sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olası üyeliğinin etkileri tartışılacaktır.

II. Literatür Araştırması

İktisadi entegrasyonun incelendiği çalışmalarda ticaret anlaşmalarının doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bunlar arasında Blomstrom ve Kokko (1997) bölgesel yatırım anlaşmalarının DYSY üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada regresyon analizi yerine CUSTA, NAFTA ve MERCOSUR ele alınıp, 3 ayrı tip birleşim için verilerin ampirik incelemesi yapılmıştır. Çalışmada bölgesel entegrasyon anlaşmalarının Kanada'daki DYSY giriş ve çıkışları üzerinde çok düşük bir etki yarattığı gözlemlenmiştir. Öte yandan, NAFTA bölgesi dışındaki ülkelerden NAFTA ülkelerine önemli ölçüde DYSY girişleri olduğu ortaya koyulmuştur. MERCOSUR için ise bir sonuca ulaşılabilmiştir. Buckley, Clegg, Forsans ve Reilly (2000) ise CUSTA ve NAFTA'nın bölgesel ticaret ve yatırım entegrasyonu üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmalarında oluşturulan regresyon modeli çerçevesinde Kanada'ya A.B.D.'den yapılan DYSY'nin CUSTA ve NAFTA ile desteklendiği ortaya koyulmuştur.

MacDermott (2002) NAFTA içindeki yatırımlarla ilgilenmiştir. NAFTA ile DYSY arasındaki ilişkiyi araştırmak için OECD ülkeleri için panel veri seti kullanıp çekim gücü modelini uygulamıştır. Çalışmada NAFTA ülkelerine DYSY akımlarının arttığını destekleyecek bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca ülkelerdeki ekonominin büyüklüğünün DYSY'ların artışıyla ilişkili olduğu ve yatırımların daha fazla komşu ülkelere yapıldığı ortaya koyulmuştur.

Sanchez ve Karp (1999) NAFTA konusunda çalışma yapmış ve Meksika üzerindeki etkilerini incelemiştir. Oluşturdukları modeli OLS yöntemi ile tahmin edip NAFTA için kullandıkları kukla değişkenin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuşlardır. Diğer bir bulguları ise NAFTA uygulamalarının DYSY'nı yılda %56 düzeyinde arttırdığı olmuştur. Meksika'ya yönelik DYSY yatırımları konusunda Graham ve Wada (2000)'nin yaptığı çalışmada ise 1980'lerin sonlarında başlayan reform politikalarının NAFTA ile desteklenmesiyle birlikte ülkeye yönelik yatırımların arttığı sonucuna varılmıştır. Burfisher, Robinson ve Thierfelder (2001) NAFTA'nın Meksika üzerindeki temel etkisinin ülkeyi açık piyasalara bağımlı hale getirmesi olduğunu savunarak Graham ve Wada(2000)'nin bulgularını destekleyen bir değerlendirme yapmışlardır. NAFTA ülkeleri tarafından taahhüt edilen uzun dönemli ticari ilişkiler Peso'nun değer kaybına rağmen Meksika ekonomisinin gelişimine katkı sağlamıştır.

Globerman ve Shapiro (1999) ise Kanada üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında Kanada'ya DYSY giriş ve çıkışlarının Kanada'daki politika değişikliklerinden etkilenip etkilenmediğini bulmak amacıyla istatistiksel bir model oluşturmuşlardır. Kanada-A.B.D. Serbest Ticaret Anlaşması, NAFTA ve Kanada'daki Yabancı Sermaye kanunlarını incelemişlerdir. 1950-1995 yılları arasındaki A.B.D. ve İngiltere DYSY verilerine uyguladıkları OLS testi ile CUSTA ve NAFTA'nın DYSY üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Blonigen ve Davies(2000) ise A.B.D.'deki DYSY ve iki taraflı vergi anlaşmalarının etkilerini incelemişlerdir. 1966-1992 yılları arasındaki DYSY giriş ve çıkış verilerini kullanarak çekim gücü (gravity) modelinin yanı sıra Markusen-Maskus'un teorisine dayanan bilgi-sermaye modelini kullanmışlardır. Çalışmada bilgi-sermaye modeli ve A.B.D.'nin DYSY çıkışlarında önemli etkiler gözlemlenmiştir. Yazarlar daha sonra anlaşmanın zaman içinde DYSY'nın büyümesine yaptığı katkıyı araştırmış ve anlaşmanın ortalama olarak yıllık %2-8 aralığında bir artış sağladığını gözlemlemişlerdir.

Di Mauro(2000) ekonomik entegrasyonların DYSY ve ihracat üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışmada da çekim gücü yaklaşımı kullanılırken dünyanın DYSY çıkışlarını gerçekleştiren 8 ülke (Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere, Güney Kore, A.B.D. ve Kanada) ile OECD ülkeleri ve OECD üyesi olmayan ülkeler dikkate alınmıştır. Ampirik analiz sonucu döviz kuru değişkenliğinin DYSY'ni etkilememesine rağmen ihracat üzerinde olumsuz etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen önemli bir bulgu ise DYSY ve ihracatın tamamlayıcı oldukları sonucuna ulaşılmasıdır.

Pek çok çalışmada Avrupa'daki makroekonomik bölgesel entegrasyonun ilk safhasından itibaren DYSY üzerinde etkili olduğu savunulmuştur. Çeken (2004) çalışmasında Avrupa Birliği'nin dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının hem ithalatçısı hem de ihracatçısı durumunda olduğunu ortaya koymuştur. Birliği oluşturan ülkelerin dış ticareti dünya ticaretinin üçte birinden fazlasını oluşturduğu ve bunun da ekonomik birliğin gerçekleştirilmiş olmasıyla ülkelerin küresel rekabette tüm olumsuzluklara karşı korunduğu ve rekabet güçlerinin arttığını vurgulamıştır. Bevan, Estrin ve Grabbe (2001) ve Bandelj (2002) Orta ve Doğu Avrupa'da Avrupa Birliği'ne üyeliğin DYSY üzerindeki etkilerini araştırmışlar ve DYSY girişlerinde önde giden ülkelerle geride kalan ülkeler arasında bir uçurumun oluştuğuna dikkat çekip, bunun giderilmesi için Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin de kalkınmaları için rota çizilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır. Bandelj (2002) de Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında DYSY girişlerinin farklılaştığını ortaya koymuş ve yaptığı regresyon analizi sonucu yatırımcılarla politik, ticari, kültürel ilişkilerin DYSY girişleri üzerinde olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Pournarakis (1995) DYSY girişlerinin Avrupa entegrasyonuna etkilerini incelemiştir. Çalışmada Avrupa Birliği'nin bölgesel farklılıkları dikkate almayan DYSY politikaları ile Batı Avrupa'daki uluslararası faaliyetlerin ekonomik bir rekabet yaratacağı ortaya koyulmuştur. Dunning(1997) ise 1985 yılında kabul edilen İç Piyasa Programının (Internal Market Programme) DYSY üzerindeki temel dinamik etkilerinin piyasa büyüklüğü, gelir düzeyleri ve ekonomik faaliyetlerin yapısı gibi DYSY'ni etkileyen değişkenler üzerindeki etkileriyle anlaşılacağı savunmuştur. Çalışmada İç Piyasa Programı bağımsız değişken olarak ele alınmış ve DYSY'ni canlandırmanın yanısıra etkilerinin sektöre özgü olduğu ortaya konulmuştur.

Yannopoulos (1990), gelişim yılları süresince AB'deki çokuluslu şirket faaliyetlerinin yapısı ve hacmi üzerinde Avrupa'daki ekonomik entegrasyonun etkilerini incelemiştir. Yannopoulos (1990), doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde ekonomik entegrasyonun etkilerinin sınıflandırılmasını önermiştir. Bunun yanı sıra yeniden yapılanma yatırımları ile rasyonalist yatırımların büyük bir olasılıkla artacağını vurgulamıştır.

Martin ve Turrion (2003), AB'deki doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde AB'deki genişleme sürecinin neden olduğu temel ekonomik etkileri araştırmışlardır. 1992-1999 yıllarını kapsayan ve on Merkez ve Doğu Avrupa ülkesinin ele alındığı çalışmada Panel veri yöntemini kullanılmıştır. Sonuç olarak 1990'lı yıllar boyunca Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında hızlı bir artış olduğu belirtilmiştir. Bunun nedenleri olarak da işgücünün nispi olarak daha bol olması ve bunun sonucu olarak işgücü maliyetindeki avantajlar, Birliğin daha gelişmiş olan ülkelere coğrafi olarak yakınlıkları gibi faktörler sıralanmıştır.

Dunning ve Robson (1987), çalışmalarında tümüyle istatistiksel çalışmalara dayanarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde diğer faktörlerden ekonomik entegrasyonun etkilerini ayırmanın imkansız olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle yazarlar doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde ekonomik entegrasyonun etkilerinin esas itibarıyla bir yargılama konusu olduğu sonucuna varmışlardır.

Morgan ve Wakelin (1999) ise İngiltere gıda endüstrisine yapılan yatırım girişlerini baz alarak Avrupa entegrasyonunun DYSY üzerindeki etkilerini araştırmışlar ve Avrupa Birliği içindeki fiyat yaklaşmasının DYSY giriş ve çıkışlarını etkileyen en önemli faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Birlik dışı DYSY'nın ise düşük maliyetler, sermaye yoğunluğu ve vergi oranlarından etkilendiğini göstermişlerdir.

Hemen hemen bütün DYSY akımları çalışmalarında yatırımcı durumundaki ülkenin büyüklüğü ve gelir düzeyinin baskın bir şekilde önemi olduğu görülmektedir. Böylece, uluslar arası ticareti serbestleştiren resmi anlaşmalar ekonomik büyüme ve daha yüksek reel gelir yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, bu anlaşmalar uzun dönemde dolaylı olarak DYSY girişlerini canlandırabilir. Dolayısıyla kısa dönemli çalışmalar ticari serbestleşmenin DYSY akımları üzerindeki etkilerini göstermeyebilir.

Özet olarak, resmi bölgesel entegrasyon anlaşmalarının bölgesel ticareti ve DYSY'nı canlandığı pek çok çalışmada vurgulanmıştır. Resmi anlaşmalar sonucu bölgesel hükümetlerin piyasa politikalarına uyacağı taahhüdü vermesiyle yatırımcıların güveni kazanılmış ve bölge içi ve dışından yatırımlar artmıştır. Aynı şekilde, ticaret engellerinin sınırlandırılması piyasaların derinliğini arttırıp bu piyasaları yabancı yatırımcılar için cazip hale getirmiştir. Bu bölümde incelenen çalışmaların bulguları doğrultusunda takip eden bölümde Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yanı sıra Türkiye'nin DYSY performansları ve potansiyelleri karşılaştırılacaktır.

III. Avrupa Birliği ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Amacı Tek Avrupa Pazarı Kurmak ve bunu yaparken de ekonomik ve sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için gerekli düzenlemeleri getirmek olan Avrupa Birliği, 2004 yılında Birliğin sınırlarını genişleterek dikkat çekici bir konuma gelmiştir. Roma Anlaşması'yla AET'nin tarım, ticaret ve rekabet alanlarında ortak politikalar izleyerek tek bir pazar oluşturması amaçlanmıştır (Samsun, 2003). DYSY açısından bu ortak politikalar içinde en önemlileri Ortak Ticaret Politikası uygulaması ve Tek Pazarın oluşturulmasıdır. Ortak Ticaret Politikasıyla üçüncü ülkelere karşı ortak tarife uygulamasının yanı sıra bu uygulamanın malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına dayalı bir ortak pazarla birleştirilmesiyle Birliğin üçüncü ülkelere karşı ördüğü duvarlar yükselmiştir (El-Agraa,2007). Birlik içinde serbest dolaşımla

artan büyüme fırsatları, yeni istihdam olanakları, ölçek ekonomileri, yüksek prodüktivite ve karlılık da üçüncü ülkeler için Topluluk üyelerine yatırım yapmayı cazip hale getirmiştir. Ortak Rekabet Politikasıyla pek çok sektörde uygun koşulların sağlanmasıyla şirket birleşmelerinin desteklenmesi de DYSY girişlerini etkilemiştir (Ertürk, 2002). Ayrıca, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin uyguladığı ortak politikalar ve ortak para birimine geçilmesi Birliği tek bir ülke görünümüne büründürmüş ve Birlikteki ülkelerle ticareti maliyetli gören ülkeler için de yatırımların odak noktası olmuştur (DTM, 2006). Avrupa'daki makro bölgesel entegrasyonun birinci safhasıyla DYSY ve ticari akımlarda önemli ölçüde artış görülürken bu artışın büyük kısmının Avrupa Birliği'ne üye olmayan ülkeler tarafından yapıldığı gözlemlenmiştir (Çeken, 2004).

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler uyguladıkları ortak politikalarla DYSY çekme potansiyellerini arttırmışlardır. Kurucu ülkeler Dünya Yatırım Raporunda dikkate alınan 144 ülke içinde ilk 30 içine girerek bunu ortaya koymuşlardır. Fakat AB'ye üye ülkeler potansiyelleri kadar yatırım çekememektedir. Tablo 1'de Birliğe üye ülkelerin DYSY konusunda yüksek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Ancak kurucu ülkelerden Almanya, Fransa ve İtalya emek üzerindeki yüksek vergi uygulamalarından dolayı bu potansiyeli kullanamamıştır. (Basile, Benfratello ve Castellani, 2005). 27 AB üyesi ülkeden 16'sının potansiyellerini yüksek düzeyde DYSY çekerek performansa dönüştürebildikleri görülmektedir. Türkiye ise düşük DYSY potansiyeli ile düşük bir performans göstermektedir.

Tablo 1. DYSY Girişleri Potansiyel ve Performans Matrisi, 2006*

	Yüksek DYSY Performansı	Düşük DYSY Performansı
Yüksek DYSY Potansiyeli	Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs, Estonya, Macaristan, Malta, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Romanya, Slovakya, İsveç, İngiltere	Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya, Almanya, Yunanistan, İrlanda, Portekiz, Slovenya, İspanya
Düşük DYSY Potansiyeli		Türkiye

*Bu tablo UNCTAD (2008b)'den alınmış Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye dışındaki ülkeler listelenmemiştir.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve Türkiye için potansiyel DYSY girişleri endeksi sıralaması ile DYSY performans endeksi sıralamalarının karşılaştırılması amacıyla UNCTAD (2008c) ve UNCTAD (2008d)'de 1988-2006 yılları arasındaki yayımlanan veriler Tablo 2'de düzenlenmiş ve tablolaştırılmıştır.¹ Ayrıca, bu ülkelerin performans sıralamasının potansiyel sıralamasından etkilenip etkilenmediğini öğrenmek amacıyla sıralanabilen iki değişken arasındaki ilişkileri ortaya koyan Spearman sıra korelasyonu testine başvurulmuştur. Spearman sıra korelasyonu katsayılarının oluşturulmasının yanı sıra tabloda oluşturulan katsayıların olasılık değerleri de verilmiştir.

Tablo 2. AB'ye üye ülkeler ve Türkiye'nin Potansiyel DYSY Girişleri Endeksi Sıralaması ile DYSY Performans Endekslerinin Sıralamasının Karşılaştırılması

¹ DYSY performans endeksi ve DYSY potansiyel endeksinin nasıl hesaplandığı EK1'de açıklanmıştır.

	Belçika ve Lüksemburg		İtalya		Fransa		Almanya	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989	8	10	64	18	45	7	87	4
1989-1991	6	10	79	18	49	7	84	4
1990-1992	9	9	93	19	53	5	113	4
1991-1993	10	11	99	20	56	5	123	4
1992-1994	14	10	106	19	64	6	123	3
1993-1995	22	11	110	23	67	7	113	3
1994-1996	25	10	120	22	70	9	115	5
1995-1997	26	11	123	22	80	9	116	6
1996-1998	20	9	130	25	88	10	116	6
1997-1999	3	9	127	25	79	12	101	7
1998-2000	1	9	115	25	76	12	47	6
1999-2001	1	6	108	26	66	15	40	7
2000-2002	1	6	100	26	58	14	40	9
2001-2003	1	9	98	26	50	12	102	8
2002-2004	2	14(B),4(L)**	98	28	80	16	118	8
2003-2005	11(B),6(L)**	16(B),5(L)**	107	29	80	15	123	6
2004-2006	10(B),1(L)**	15(B),5(L)**	109	31	74	18	123	6
Spearman*	3,92	(0.006000)	1,19	(0.230200)	2,27	(0.040400)	-1,18	(0.303000)

*Tabloda Spearman sıra korelasyon testi yapılarak elde edilen değerler verilmiştir, parantez içindeki değerler olasılıkları vermektedir.

** Avrupa Birliği ülkelerinde Belçika ve Lüksemburg'a ait veriler performans sıralamasında 2003-2004 dönemine kadar, potansiyel sıralamasında ise 2002-2003 yılına kadar Belçika Lüksemburg Ekonomik Birliği çerçevesinde değerlendirilmiş, sonrasında (B) ile Belçika'nın sıralaması (L) ile de Lüksemburg'un sıralaması gösterilmiştir. Spearman sıra korelasyon testi Belçika Lüksemburg Ekonomik Birliği için yapılmıştır.

Tablo 2. (devamı)

	Hollanda		İngiltere		İrlanda		Danimarka	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989	13	8	11	3	51	24	55	16
1989-1991	14	8	18	3	35	24	52	16
1990-1992	25	8	37	3	28	29	63	14
1991-1993	39	7	49	3	26	28	65	15
1992-1994	43	9	62	4	35	28	45	16
1993-1995	41	10	66	6	48	22	42	16
1994-1996	34	11	65	6	41	19	59	16
1995-1997	37	10	62	5	46	18	84	16
1996-1998	24	8	48	4	21	18	72	16
1997-1999	17	8	41	3	9	18	31	15
1998-2000	9	8	24	3	4	15	12	16
1999-2001	8	8	30	4	5	10	10	18
2000-2002	7	11	38	3	3	7	11	19
2001-2003	16	11	83	3	4	10	40	18
2002-2004	68	11	78	2	5	9	139	21
2003-2005	50	12	49	3	89	13	140	19
2004-2006	71	13	40	3	141	16	128	23
Spearman*	1,97	(0.056200)	1,01	(0.186800)	2,05	(0.058800)	0,62	(0.418000)
	Yunanistan		İspanya		Portekiz		Avusturya	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989	37	34	19	25	12	39	76	19
1989-1991	48	34	22	23	11	35	80	19
1990-1992	56	34	27	21	21	36	83	20
1991-1993	61	38	35	22	33	34	84	19
1992-1994	68	39	40	26	47	34	79	18
1993-1995	82	38	57	27	71	35	86	18
1994-1996	87	38	74	25	80	34	75	18
1995-1997	103	37	94	26	85	33	89	20
1996-1998	117	35	96	26	73	33	86	21
1997-1999	121	35	87	26	86	32	93	24
1998-2000	120	36	60	26	69	33	80	23
1999-2001	113	37	42	25	51	34	73	23
2000-2002	118	36	29	25	43	37	75	24
2001-2003	127	33	36	25	71	36	78	24
2002-2004	129	36	49	24	81	38	89	26
2003-2005	121	36	76	25	69	45	81	27
2004-2006	119	37	90	25	73	49	89	26
Spearman*	-0,47	(0.674400)	2,84	(0.014200)	-1,31	(0.218600)	1,03	(0.284600)
	Finlandiya		İsveç		Letonya		Litvanya	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989	65	9	52	6				
1989-1991	88	9	39	6				
1990-1992	102	11	60	7	22	43	78	70
1991-1993	96	14	51	8	27	66	67	91
1992-1994	72	15	51	12	16	89	80	92
1993-1995	75	15	23	9	18	87	80	89
1994-1996	82	14	29	8	13	91	68	85
1995-1997	95	14	28	8	11	86	51	81
1996-1998	98	12	29	7	13	71	27	61
1997-1999	80	10	6	6	23	66	27	60
1998-2000	55	10	6	7	33	63	34	61
1999-2001	46	12	9	9	49	56	57	61
2000-2002	33	13	23	10	47	49	46	52
2001-2003	43	13	42	6	41	44	55	47

*Tabloda Spearman sıra korelasyon testi yapılarak elde edilen değerler verilmiştir, parantez içindeki değerler olasılıkları vermektedir.

Tablo 2. (devamı)

	Finlandiya		İsveç		Letonya		Litvanya	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
2002-2004	55	13	93	7	47	45	59	40
2003-2005	88	14	64	8	48	42	68	39
2004-2006	91	14	57	8	33	42	52	38
Spearman*	0,44	(0.603000)	-0,45	(0.733800)	-3,86	(0.006800)	1,76	(0.097000)
	Estonya		Polonya		Macaristan		Slovakya	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989			100	49	63	47		
1989-1991			94	52	26	50		
1990-1992	15	76	82	59	17	63	72	62
1991-1993	16	90	62	57	8	63	64	62
1992-1994	18	83	49	56	15	63	57	61
1993-1995	14	65	44	54	7	57	64	47
1994-1996	23	60	40	53	10	54	64	48
1995-1997	24	55	45	53	13	54	86	48
1996-1998	14	47	46	41	32	48	79	49
1997-1999	16	40	45	43	44	45	84	49
1998-2000	18	39	42	43	53	45	41	49
1999-2001	22	40	48	46	26	43	28	48
2000-2002	21	38	56	44	27	41	8	47
2001-2003	10	32	68	43	33	40	12	46
2002-2004	16	34	75	43	46	37	25	47
2003-2005	4	34	57	44	40	41	60	52
2004-2006	9	34	51	43	38	41	28	53
Spearman*	1,39	(0.167600)	0,42	(0.624200)	-3,94	(0.005000)	1,57	(0.123600)
	Slovenya		Güney Kıbrıs		Çek Cumhuriyeti		Malta	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1988-1989			27	33			21	35
1989-1991			33	33			17	39
1990-1992	84	89	42	37	41	58	33	38
1991-1993	71	78	52	37	31	50	30	35
1992-1994	76	69	63	38	32	48	21	36
1993-1995	89	43	79	37	28	39	19	33
1994-1996	94	42	92	37	30	40	11	33
1995-1997	93	43	52	38	40	40	21	34
1996-1998	101	30	56	39	37	40	16	38
	Slovenya		Güney Kıbrıs		Çek Cumhuriyeti		Malta	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1997-1999	108	30	29	41	22	39	10	38
1998-2000	112	30	26	41	15	38	5	40
1999-2001	109	29	21	45	12	42	6	35
2000-2002	59	27	20	43	10	42	44	34
2001-2003	53	28	24	42	13	39	81	37
2002-2004	60	29	14	44	28	39	84	46
2003-2005	92	33	23	43	32	38	8	54
2004-2006	98	33	24	47	34	39	5	55
Spearman*	0.000000	(0.976000)	-4,05	(0.004600)	0,87	(0.342200)	-1,14	(0.275800)
	Romanya		Bulgaristan		Türkiye			
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası		
1989-1991					71	59		
1990-1992	109	85	104	42	79	65		
1991-1993	104	93	91	53	89	58		
1992-1994	85	97	89	60	101	68		
1993-1995	84	88	95	48	104	75		

*Tabloda Spearman sıra korelasyon testi yapılarak elde edilen değerler verilmiştir, parantez içindeki değerler olasılıkları vermektedir.

Tablo 2. (devamı)

	Romanya		Bulgaristan		Türkiye	
	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası	Performans sırası	Potansiyel sırası
1994-1996	83	89	86	59	109	74
1995-1997	69	101	60	74	115	80
1996-1998	52	97	44	58	126	82
1997-1999	52	101	30	63	122	81
1998-2000	64	98	27	68	123	78
1999-2001	74	95	27	65	112	89
2000-2002	73	83	25	64	109	72
2001-2003	62	81	21	61	110	72
2002-2004	35	78	12	64	111	68
2003-2005	24	76	9	60	95	69
2004-2006	21	69	3	59	86	72
Spearman*	1,14	(0.254200)	-2,04	(0.067200)	5,71	(0.001000)

*Tabloda Spearman sıra korelasyon testi yapılarak elde edilen değerler verilmiştir, parantez içindeki değerler olasılıkları vermektedir.

Tablo 2’den görülebileceği üzere İtalya dışında kurucu ülkeler 144 ülke içinde DYSY potansiyeli açısından ilk 20 içine girmiştir. Bu ülkeler içinde Belçika-Lüksemburg Ekonomik Birliği 1992-1998 dönemi dışında DYSY’ni ülkelere çekme konusunda dünya çapında en başarılı ülkeler konumuna geldikleri görülmektedir. Diğer kurucu ülkeler ise Hollanda’nın 1998-2002 arasında gösterdiği performans dışında potansiyel durumlarından çok kötü bir performans göstermişlerdir. 1973 yılında Birliğe katılan İngiltere’nin DYSY potansiyeli çok yüksek olmasına rağmen performans sıralamasında gerilerde kalmıştır. Aynı yıl birliğe katılan Danimarka ve İrlanda’nın da DYSY girişleri potansiyeli yüksek ülkeler olduğu görünmesine karşın İrlanda 1997-2004 döneminde, Danimarka ise 1998-2002 döneminde potansiyellerinin üzerinde performans göstermişlerdir. 1981 yılında Birliğe katılan Yunanistan, 1986 yılında Birliğe katılan İspanya ve Portekiz, 1995 yılında Birliğe katılan Avusturya, Finlandiya ve İsveç’in DYSY potansiyel sıralamalarındaki durumlar önemli ölçüde değişmemesine rağmen bu ülkelerin performans sıralamalarındaki konumunun yıllar içinde kötüleştiği görülmektedir. 2004 yılında birliğe kabul edilen ülkelerin ise DYSY girişleri potansiyel sıralamaları 1996 yılından sonra önemli ölçüde iyileşme göstermiştir. Bu ülkeler içinde Estonya, Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti ve 2000-2004 dönemi dışında Malta DYSY performans sıralamalarında potansiyel sıralarının önlerine geçmeyi başarmışlardır. 2007 yılında birliğe katılan Romanya ve Bulgaristan ise DYSY potansiyel sıralamasında gerilerde olmalarına rağmen özellikle 2002 yılı sonrasında beklenenden daha iyi bir performans göstermişlerdir. Halen adaylık başvurusunun değerlendirildiği Türkiye ise DYSY girişleri potansiyel sıralamasında geri sıralarda yer almış bununla birlikte beklenenden daha düşük bir performans göstermiştir.

DYSY potansiyel sıralaması ile DYSY performans sıralaması arasında ilişki olup olmadığının araştırılması amacıyla oluşturulan Spearman sıra korelasyon testi ise sadece Belçika-Lüksemburg, Letonya, Macaristan, Güney Kıbrıs ve Türkiye için %1’lik düzeyde anlamlı sonuçlar vermiştir. Güney Kıbrıs, Macaristan ve Letonya için bu sıralamalar arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Belçika-Lüksemburg ve Türkiye’de ise DYSY potansiyel sıralamasının performans sıralamasını doğrudan etkilediği ortaya konulmuştur.

Bu bölümde AB'ye üye ülkeler ve Türkiye'nin 144 ülke içinde potansiyel DYSY sıralaması ve DYSY performans sıralamaları karşılaştırılarak bu ülkelerin DYSY yapısal özellikleri incelenmiştir. 2004 ve 2007'de Birliğe katılan ülkeler dışında Birliğe üye ülkelerin potansiyel sıralamalarındaki durumun önemli ölçüde değişmediği gözlemlenmiştir. Sözü edilen 15 ülke potansiyel DYSY sıralamasında ilk 40 ülke içinde yer almışlar, DYSY performansları ise ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Birliğe üyeliğin uzun dönemde ülkelerin DYSY potansiyel sıralamasındaki konumlarını iyileştirdiği ve bu konumlarda önemli değişiklikler meydana gelmemesi 2004 ve 2007'de birliğe katılan ülkelerin potansiyel sıralamalarının uzun dönemde iyileşeceğini ortaya koymaktadır. Buna göre, Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin kabulüyle birlikte oluşacak olumlu ortam ve uygulanacak ortak politikalarla ülkenin DYSY çekme potansiyelini arttırması muhtemeldir. Türkiye'nin potansiyel durumu DYSY girişlerini doğrudan etkilediğinden ülkeye gelen DYSY'nın AB'ye olası üyelikle birlikte yükselmesi beklenmektedir.

IV. Veri ve Yöntem

Çalışmada kullanılan 1970-2007 dönemine ait yıllık DYSY giriş verileri ABD doları cinsinden UNCTAD'ın DYSY veri tabanından elde edilmiştir (UNCTAD, 2008a). 1970-2007 dönemine ait GSYİH verileri ise dolar cinsinden Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanından elde edilmiştir (Worldbank, 2008). Çalışmada ülkelerin iktisadi entegrasyona üye oldukları yıllar kukla değişkenler yardımıyla oluşturulmuştur.

Bu çalışmada birliğe üyeliğin DYSY'nı nasıl etkilediği araştırılmaktadır. Çekim modeli yaklaşımı ve Andresen ve Pereira (2003)'nin yapısal kırılmayı inceleyen çalışmalarından yararlanılarak:

$$\text{Log}(DYSY_t) = c + \beta_1 D + \beta_2 T + \beta_3 \log(GSYİH_t) + \varepsilon_t$$

denklemi oluşturulmuş ve test edilmiştir. Sözü edilen çalışmada $DYSY_t$ serilerinin $DYSY_t/GSYİH_t$ oranı şeklinde oluşturulmasından hareketle çalışmamızda bu iki seri ayrı ayrı gösterilmiştir. Modelde D birliğe üyeliğin etkisini incelemek için oluşturulan kukla değişken, T ise birliğe üye olunan yıl sayısının etkisini incelemek için oluşturulan kukla değişkendir.

Bu denklemde t yılları, T_K üyeliğe kabul yılını göstermektedir. Avrupa Birliği'ne üyeliği temsil eden kukla değişkenler: $D=1$ eğer $t > T_K$, diğer durumlarda $D=0$; $T=(t-T_K)$ eğer $t > T_K$, diğer durumlarda $T=0$ şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 1'de logaritması alınmış panel serilerin durağan olup olmadığının tesbit edilmesi için uygulanan Durağanlık (Levin, Lin ve Chu) test sonuçları verilmiştir:

Tablo 3: Durağanlık (Levin, Lin ve Chu) Test Sonuçları

	Değişken	İstatistik	Olasılık	Gözlem sayısı
Sabit ve trendli	GSYİH	-2.38608*	0.0085	806
	DYSY	-9.99404*	0.0000	629
Sabit	GSYİH	-2.95928*	0.0015	823
	DYSY	-2.07908*	0.0100	599

* ile işaretlenmiş sonuçlar %5'lik düzeyde bu panel serilerde birim kök sorunu olmadığını göstermektedir.

Tablo 3'den de görülebileceği gibi panel seriler içinde birim kök sorunu tespit edilmemiştir. Analizimiz 1970-2007 yılları için Avrupa Birliği ülkelerini kapsamaktadır.² Öncelikle en küçük kareler (EKK) metodu uygulanarak panel sabit etkiler modeli test edilmiştir. Bu test sonuçları kullanılarak modelde değişen varyans (heteroskedasticity) ve ardışık bağımlılık (autocorrelation) sorunlarının varlığı araştırılmıştır. Uygulanan testler sonucunda sabit varyans ve ardışık bağımlılığın olmaması hipotezleri %1 düzeyinde reddedilmiştir³. Dolayısıyla, test sonucunda elde ettiğimiz katsayılar etkin değildir. Bu sebeple “en iyi doğrusal sapmasız tahminci”lere ulaşmamızı sağlayacak genelleştirilmiş en küçük kareler metodu (GEKK) kullanılmış ve sonuçlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Modelin GEKK Kullanılarak Elde Edilen Sonuçları

Değişken	Katsayı	Z istatistiği	Olasılık
C	1.6944	4.16	0.000
GSYİH	0.6460	5.00	0.000
D	0.3268	3.72	0.000
T	0.0085	3.72	0.000
Wald chi2(3)=1077.09 Prob>chi2=0.000			

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi ülkelerin ekonomik performansının göstergesi olan GSYİH ülkeye giren Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmanın esas amacı olan Birliğe üyeliğin etkisini ortaya koyan kukla değişkenler analizimizde anlamlı değerler almışlardır. Avrupa Birliği'ne üyelik kukla değişkeni ve Birliğe üye olunan yıl sayısının yaptığı katkının etkilerini inceleyen kukla değişkenin her ikisi de beklendiği gibi pozitif çıkmıştır. Doğrudan yabancı sermaye girişlerini pozitif olarak etkilemekte olan Birliğe üye olunan yıl sayısının etkisi Birliğe üyeliğin etkisinden daha düşük bir değer almıştır. Birliğe üye olunan yıl sayısının etkisinin yıllar içinde daha belirgin düzeylere geldiği görülmektedir.

Analizimizin sonuçları beklendiği gibi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ortak para birimine geçişin yanı sıra uyguladıkları Ortak Rekabet Politikası, Ortak Ticaret

² Avrupa Birliği ülkelerinde Belçika ve Lüksemburg'a ait veriler 2001 yılına kadar Belçika Lüksemburg Ekonomik Birliği çerçevesinde değerlendirildiğinden, bu ülkelere ait veriler 2002 yılından itibaren bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Çalışmamızda bu ekonomik birliğe ait veriler dikkate alınmamıştır.

³ Bu sonuçlar EK 2'de verilmiştir.

Politikası ile şekillenen ekonomi politikalarının üçüncü ülkelere karşı tek bir ülke yapısı oluşturmasının DYSY girişlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Gerek üye ülkeler içindeki serbest dolaşım, gerekse üçüncü ülkelere karşı oluşturulan ortak politika uygulamaları Birlik içi ülkelerin yatırım çekme potansiyelini arttırmıştır.

V. Sonuç ve Öneriler

Günümüz dünyasında, hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu değişimin temel belirleyicileri serbest ticaret bölgelerinin oluşumu ile mal ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesidir (Gürak, 2003). Bu eğilimlerin yanı sıra sermaye ihracatçısı gelişmiş ülkeler ve çok uluslu şirketler riski azaltmak ve durumlarını korumak istemektedirler. Risklerin en aza indirilmesi yatırımcıları doğrudan sermaye yatırımlarına yöneltmiş ve yatırım alanları hakkında daha dikkatli karar vermelerine yol açmıştır (Ertük, 2002). Bununla birlikte, bu şirketler hangi ülkeye yatırım yapacaklarına karar verirken pek çok kriteri göz önüne alırlar. Yatırımcılar ülkeleri politik ve ekonomik istikrar, vergiler, teşvikler, yatırım alanları, lojistik maliyetler, personel maliyetleri, eğitilmiş emek varlığı, ulaşım altyapısının durumu ve maliyeti, telekomünikasyon ve enerji şeklinde sıralanabilecek pek çok açıdan karşılaştırırlar. Yatırımcıların karar verirken karşılaştırmaya gitmesi, piyasa ekonomisinin liberalizasyonu ve hükümet müdahalelerinin kısıtlanması yabancı sermayeyi etkileme konusunda ciddi bir rekabet başlatmıştır. Dolayısıyla, DYSY piyasasında rekabet gücüne sahip olmak için ülkeler politik ve ekonomik politikalarını yeniden şekillendirmeye ve bölgesel olarak ekonomik entegrasyonlar oluşturmaya başlamışlardır (Jansen ve Stokman, 2002).

Bu çalışmada Avrupa Birliği'ne üyeliğin DYSY üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle birliğe adaylık başvurusunda bulunan Türkiye gibi ülkelerin olası adaylıklarının DYSY girişlerinde yaratabileceği etkilerin öngörülebilmesi olanağı sağlanmıştır. Türkiye finansal ve endüstriyel sektörlerindeki tutarlı büyüme ile elde ettiği dinamik özel kesim, büyüyen sermaye piyasası ve OECD ülkeleri arasında en yüksek büyüme oranına sahip ülke olarak DYSY'ni çekme konusunda tercih edilebilir bir ülkedir (Alıcı ve Ucal, 2003). Fakat Dünya Yatırım Raporu 2003'e göre Türkiye'ye potansiyelinin altında DYSY girişleri olmaktadır (UNCTAD, 2003). Bunun sebepleri önemli ölçüde yapısal olmakla birlikte Avrupa Birliği'ne girmek için yapılan reformlarla ve üyeliğin kesinleşmesiyle DYSY piyasasında bir canlanmanın olması beklenmektedir. Dolayısıyla, çalışmamızın bulguları bu konuda Türkiye'nin üyeliğe kabulüyle gelecekteki olası durumuna ışık tutacaktır.

Çalışmamızda öncelikle Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve Türkiye'nin DYSY yapısal özelliklerinin ortaya koyulması amacıyla bu ülkelerin 144 ülke içinde DYSY potansiyel sıralamaları ve performans sıralamaları tablolaştırılmıştır. Bu sıralamaların karşılaştırılmasının yanı sıra aralarında ilişki olup olmadığı araştırılabilmesi için Spearman sıra korelasyon testi uygulanmıştır. Sonuçlar Güney Kıbrıs, Macaristan ve Letonya için bu sıralamalar arasında negatif bir ilişki olduğunu, Belçika-Lüksemburg ve Türkiye için ise potansiyel sıralamanın performans sıralamasını doğrudan etkilediği ortaya koyulmuştur. Ampirik analiz kısmında önemli iktisadi entegrasyonlardan biri olan Avrupa Birliği'ne üyeliğin DYSY'leri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Birim kök

sorunu içermeyen panel seriler için oluşturulan model tahmin edilmiştir. Modelde değişen varyans ve ardışık bağımlılık sorunları olduğu tespit edildiğinden en iyi sapmasız tahmin edicileri elde edebilmek için GEKK metodu uygulanmıştır. Sonuçlar MacDermott (2002), Sanchez ve Karp (1999), Graham ve Wada (2000), Burfisher, Robinson ve Thierfelder (2001), Globberman ve Shapiro (1999) çalışmalarının bulgularıyla benzerlik göstermiş ve DYSY girişleri üzerinde ülkelerin ekonomik göstergelerinin yanı sıra ortak politikaların benimsendiği Avrupa Birliği'ne üyeliğin de olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur.

Bu sonuçları Türkiye'nin gelecekte Avrupa Birliği'ne olası üyeliği açısından değerlendirecek, birliğe uyum nedeniyle yabancı yatırımcıların önündeki engellerin giderilmesiyle DYSY'nda bir canlanma beklenmektedir. Çalışmada GSYİH'nin DYSY'ni etkilediği gözlemlendiğinden Türkiye'de reel GSYİH'nin artışının da sağlanması gerekmektedir. Avrupa Birliği adaylığı ve Uluslararası Para Fonu'yla yapılan anlaşmalar gibi önemli faktörler Türkiye'de gerçekleşen yatırım akımlarını değiştirebilir. Fakat vurgulanması gereken sorun 1980'lerin ihracata yönelik politikalarının ve liberalizasyonunun Türkiye'nin DYSY'larını etkilememiş olmasıdır. Dolayısıyla, Avrupa Birliği üyeliği ve IMF ile yapılan anlaşmalarla oluşabilecek pozitif ortamın yanı sıra uygun politika uygulamalarıyla DYSY artışları için kararlılık gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alıcı, A.A. and M. Ş. Ucal (2003) "Foreign Direct Investment, Exports and Output Growth of Turkey: Causality Analysis", paper to be presented at the *European Trade Study(EYSG) Fifth Annual Conference*.
- Andresen, M.A., ve A.S. Pereira, (2003) "Structural Change and Foreign Direct Investment," Working Paper (*Vancouver: University of British Columbia*).
- Bandelj, N. (2002), "Embedded Economies: Social Relations as Determinants of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe." *Social Forces* 81 (2): 411-444.
- Basile,R., L. Benfratello ve D. Castellani (2005), "Attracting Foreign Direct Investments in Europe: are Italian Regions Doomed?," *Centro Studi Luca D'Agliano Development Studies*, Working Paper, N.200.
- Bevan A., S. Estrin ve H. Grabbe (2001), "The impact of EU accession prospects on FDI inflows to central and eastern Europe", *ESRC "One Europe or Several?" Programme*, Policy Paper 06/01.
- Blomstrom, M. ve Kokko, A. (1997) "Regional Integration and Foreign Direct Investment", *World Bank Policy Research Working Paper* No: 1750.
- Blonigen, B. ve Davies, R. (2000) "The Effects of Bilateral Tax Treaties on U.S. FDI Activity", *NBER Working Paper* No: 7929.
- Buckley, P.J., Clegg J., Forsans N. ve K.T. Reilly (2000) "United States Foreign Direct Investment into Canada: An Empirical Analysis with Emphasis on the Free Trade Hypothesis", Leeds: University of Leeds, mimeo.
- Burnfisher, M.E., Robinson S. ve K. Thierfelder (2001) " The Impact of NAFTA on the United States", *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 15, No. 1, pp.125-144.

- Çeken, H.(2004), “Bölgesel Ekonomik Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'nin Dünya Dış Ticaret ve Sermaye Hareketlerindeki Yeri ve Önemi”, *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı:30, ss.1-7.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) (2006), “Avrupa Birliği-Ç.H.C Ticaret Ve Yatırım Politikası”
İnternet adresi:
<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinid=1412&icerikid=1528&dil=tr> (erişim tarihi: 20.01.2008)
- Di Mauro, F. (2000) “The Impact of Economic Integration on FDI and Exports: A Gravity Approach”, *Centre for European Policy Studies*, Working Paper No: 156.
- Dunning, J.H. (1997), “The European Internal Market Programme and Inbound Foreign Direct Investment”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 35, No.2, pp. 189-223(35).
- Dunning J. H. and Robson P. (1987) Multinational Corporate Integration and Regional Economic Integration. *Journal of Common Market Studies XXVI/2*, 103-125.
- Efe, S. (2007), “Avrupa Birliğinde Kurumsallaşma ve Uyumlaştırma Aracı Olarak Eşleştirme Projeleri (Twinning Projects) - Türkiye Örneği: “İfade Alma Tekniklerinin ve Odalarının Geliştirilmesi Projesi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*.
- El-Agraa, A. M. (2007), *The European Union Economics and Policies*, Cambridge: University Press.
- Ertürk, E. (2002) Uluslararası İktisadi Birleşmeler, 3. Baskı, Bursa.
- Europa, (2008a), “The History of European Union”
İnternet adresi:
http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_en.htm
(erişim tarihi: 20.01.2008)
- Globerman, S. ve Shapiro, D. (1999) “The Impact of Government Policies on Foreign Direct Investment: The Canadian Experience”, *Journal of International Business Studies*, 30(3): 513-532.
- Graham E.M. ve E. Wada (2000) “Domestic reform, Trade and Investment Liberalisation, Financial Crisis, and Foreign Direct Investment into Mexico”, *The World Economy*, Vol.23, No.6, pp.777-797.
- Gürak, H. (2003) “Küreselleşme Nereye Götürüyor? Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Verimlilik ve Gelir Dağılımı”, *Verimlilik Dergisi MPM*, 2003-2.
- Jansen, W.J. ve C.J. Stokman (2002) “The Importance of Multinational Companies for Global Economic Linkages”, *Netherlands Central Bank, Monetary and Economic Policy Department*, *MEB Series*, no: 22.
- MacDermott, R. (2002) “NAFTA and Foreign Direct Investment”, Working Papers—*Western Illinois University*.
- Martín, C. ve Turrión, J. (2003), Eastern Enlargement of the European Union and Foreign Direct Investment Adjustments" European Economy Group, Working Paper núm. 24. Universidad Complutense de Madrid

- Morgan, W. Ve K. Wakelin (1999), "The Impact of European Integration on FDI: the UK Food Industry in the 1990s", *Research Paper 99/10*, Centre for Research on Globalization and Labour Markets.
- Pournarakis, M. (1995) "Inward FDI Activity in the European Union: Integrating or Disintegrating Effects?". In *European Union Studies Association (EUSA) Biennial Conference 1995 (4th), May 11-14, 1995*, Charleston, South Carolina.
- Sabır, H. (2002) "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Gelişmekte Olan Ülkelere Yönlendirici Politikalar", *DTM Dergisi*..
- Samsun N. (2003) "10. Yılında Avrupa Tek Pazarı", *Maliye Dergisi*, Sayı 143.
- Sanchez, M. ve Karp, N. (1999) "NAFTA's Economic Effects on Mexico", *NBER 12th Annual Interamerican Seminar on Economics in Buenos Aires*.
- Seyidoğlu, H. (1999) *Uluslararası İktisat*, 13. Baskı, İstanbul.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2003), *World Investment Report 2003 FDI Policies for Development*, United Nations Publication: New York.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2008a), "Beyond 20/20"
İnternet adresi:
<http://stats.unctad.org/fdi> erişim tarihi: (20.01.2009)
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2008b), "Matrix of Inward FDI Performance and Potential, 2006"
İnternet adresi:
http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/matrix_2004-2006_en.pdf erişim tarihi: (20.01.2009)
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2008c), "Inward FDI Performance Index - Results for 2005-2007"
İnternet adresi:
<http://www.unctad.org/Templates/WebFlyer.asp?intItemID=2471&lang=1> erişim tarihi: (20.01.2009)
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2008d), "Inward FDI Potential Index - Results for 2004-2006"
İnternet adresi:
<http://www.unctad.org/Templates/WebFlyer.asp?intItemID=2472&lang=1> erişim tarihi: (20.01.2009)
- Worldbank (2008), "World Development Indicators Online"
İnternet adresi:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0..contentMDK:20398986~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419~isCUR L:Y,00.html> erişim tarihi: (20.12.2008)
- Yannopoulos G. N. (1990) Foreign Direct Investment and European Integration: The Evidence from the Formative Years of the European Community. *Journal of Common Market Studies* XXVIII/3, 235-59.

EK 1

DYSY girişleri Performans Endeksi: Bu endeks ülkeleri bu ülkelerde gerçekleşen DYSY girişlerini ülkelerin ekonomik büyüklüğü ile ilgili olarak sıralamaktadır. Bu oran dünyadaki tüm DYSY girişleri içinde ülkenin payının dünyadaki toplam GSYİH içinde ülkenin payına bölünmesiyle bulunmuştur. Bu endeks değerinin birden büyük bir değer alması ülkenin görece ekonomik büyüklüğünden daha fazla DYSY çektığını ortaya koymaktadır.

$$PERF_i = \frac{DYSY_i / DYSY_w}{GSYİH_i / GSYİH_w}$$

Bu denklemde:

$PERF_i$ = *i ülkesinin DYSY Giriş Performans Endeksini*

$DYSY_i$ = *i ülkesinin DYSY Girişlerini*

$DYSY_w$ = *Dünyadaki toplam DYSY Girişlerini*

$GSYİH_i$ = *i ülkesinin GSYİH'sını*

$GSYİH_w$ = *Dünyadaki toplam GSYİH düzeyini ifade etmektedir.*

DYSY girişleri Potansiyel Endeksi: Bu endeks bir ekonomiyi yabancı yatırımcılar açısından daha tercih edilebilir duruma gelmesinde rol oynayabilecek pek çok faktörü (kişi başına GSYİH, 10 yıllık dönemde GSYİH'daki büyüme, ithalatın GSYİH içindeki payı, 1000 kişiye düşen ortalama telefon hattı ve cep telefonu sayısı, kişi başına ticari enerji kullanımı, GSYİH içinde Araştırma ve Gelişme harcamaları payı, toplam nüfus içinde yüksek öğrenime sahip öğrencilerin payı, ülke riski, doğal kaynakların ihracatında dünyadaki piyasa payı, otomobil ve elektronik ürünlerin parçalarının ithalinde dünyadaki piyasa payı, hizmet ihracatında dünyadaki piyasa payı ve DYSY girişleri stoğunda ülkenin dünyadaki payı) içermektedir. Endeks bu 12 değişkenin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. En düşük potansiyel endeks değerine sahip ülke sifıra yakın değer alırken, en yüksek potansiyel endeks değerine sahip ülke bire yakın bir değer almaktadır.

EK 2

Tablo 5. Modelin EKK Yöntemi ile Analiz Sonuçları

Değişken	Katsayı	T istatistiği	Olasılık
C	-8.0601	-8.12	0.000
GSYİH	1.5466	16.20	0.000
D	0.2271	3.76	0.000
T	0.0063	1.68	0.093
R ² =0.64 F=426.7 Prob>F=0.000			

Wooldridge Ardışık Bağımlılık Test Sonuçları

Wooldridge test for autocorrelation

Ho: no first order autocorrelation

F(1,26)= 10.124 Prob>F=0.0038

Not: Wooldridge testinin sonuçlarına göre korelasyon bulunmaması önsavı %1 düzeyinde reddedilememiştir. Bu da modelimizde otokorelasyon sorunu olduğunu göstermektedir.

Değişen Varyans için Wald Testi Sonuçları

Wald test for groupwise heteroskedasticity in fixed effect regression model

Ho: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i,

Chi2(27)=4710.31 Prob>chi2=0.0000

Not: Wald testinin sonuçlarına göre değişen varyans bulunmaması önsavı %1 düzeyinde reddedilememiştir. Bu da modelimizde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir.